

ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ

Before ਏ.ਐਨ. ਗਰੇਵਰ ਅਤੇ ਐਚ.ਆਰ. ਖੰਨਾ, ਜੇ.ਜੇ

ਮੁਨਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ।

ਬਨਾਮ

ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ,-ਜਵਾਬਦਾਤਾ।

1960 ਦਾ ਐਲ.ਪੀ.ਏ. ਨੰਬਰ 23.

ਲਿਮਿਟੇਸ਼ਨ ਐਕਟ (1908 ਦਾ IX)—ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ—ਉਸ ਮੁਕੱਦਮੇ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਐਪ-ਪੀਲ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਿਚ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸਮਾਂ—ਕੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗਣਨਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਦੂਜਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਡੀਅਨ ਲਿਮਿਟੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1908 ਦੀ ਧਾਰਾ 14(1) ਵਿੱਚ "ਜਾਂ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਾਰਨ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ "ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਨੁਕਸ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਮਹੱਤਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ "ਇਸਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ"। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਨੁਕਸ ਆਦਿ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਹੋਰ ਰਾਹਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਖਰਚਿਆ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸੀਮਾ ਐਕਟ, 1908 ਦੀ ਧਾਰਾ 14(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਕੀ ਦੂਜਾ ਮੁਕੱਦਮਾ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

28 ਅਕਤੂਬਰ 1959 ਨੂੰ ਮਾਨਯੋਗ ਜਸਟਿਸ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਬਹਾਦੁਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 10 ਦੇ ਅਧੀਨ ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ, R.S.A. ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ। 1954 ਦਾ ਨੰਬਰ 967, ਸ਼੍ਰੀ ਜੇ.ਐਨ. ਕਪੂਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਮਿਤੀ 12 ਜੁਲਾਈ, 1954 ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ, ਸਬ-ਆਰਡੀਨੇਟ ਜੱਜ, ਤੀਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਮਿਤੀ 31 ਮਾਰਚ, 1954 ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। , ਮੁਦਈ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮੁਦਈ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਛੱਡ ਦੇਣ।

ਐਚ.ਆਰ. ਸੋਢੀ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਲਾਲ, ਵਕੀਲ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ।

ਐਮ ਐਲ ਸੇਠੀ ਅਤੇ ਆਰ ਐਸ ਅਮੋਲ, ਐਡਵੋਕੇਟ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ।

ਨਿਰਣਾ

ਗਰੇਵਰ, ਜੇ.—ਇਹ ਤਿੰਨ ਅਪੀਲਾਂ (ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲਸ ਨੰ. 23 ਆਫ 1960, 24 ਆਫ 1960 ਅਤੇ 25 ਆਫ 1960), ਜੋ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 10 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਇੱਕ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੇ ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮੁਦਈ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਲੋੜੀਂਦਾ ਵੰਸ਼-ਸਾਰਣੀ ਸਿੱਖਿਅਤ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਤੱਥ ਇਹ ਹਨ ਕਿ 20 ਜੂਨ, 1885 ਨੂੰ ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਕਿ ਹਰ ਲਾਈ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ, ਨੇ 167 ਕਤਰਾਲ ਵਾਹੀਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨ ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਵੇਚ ਦਿੱਤੀ। ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 2,378 ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇੱਕ ਹਮੀਰਾ, 52 ਕਨਾਲ 13 ਮਰਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ, ਜੋ ਕਿ 29 ਅਪ੍ਰੈਲ 1889 ਨੂੰ 29 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1889 ਨੂੰ 1000 ਰੁਪਏ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 671. ਬਾਕੀ ਬਚੀ 114 ਕਨਾਲ 17 ਮਰਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇੰਤਕਾਲ 4 ਮਈ 1890 ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹਮੀਰਾ ਨੇ 20 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਉਸ ਨੇ ਅਗੇਤੀ ਕਰਕੇ ਲਿਆ ਸੀ, ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ। , 1890. ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। . ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ 1896 ਵਿਚ ਹੋਈ। 1898 ਵਿਚ ਜਵਾਹੇ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬੇਲਾ ਸਿੰਘ। ਜੋ ਹਰ ਲਾਈ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਪੁੱਤਰ, ਭਰਮੀਆਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ, ਨੇ ਸਾਲ 1898 ਵਿਚ ਇਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਵੇਚੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਪਸੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜਾਇਦਾਦ ਜੱਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਕਰੀ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਲੋੜ ਦੇ ਬਗ਼ੈਰ ਸੀ. 29 ਜੁਲਾਈ, 1902 ਨੂੰ, ਇਸ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਅੰਤ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੁੱਖ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਵਿਕਰੀ 1,611 ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਚੰਗੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅੱਲਾ ਦੀ ਮੌਤ 'ਤੇ ਮੁਨਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ, ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ ਦਾ ਗੋਦ ਲਿਆ ਪੁੱਤਰ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਲਕੀਰ ਦੇ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮੁਦਈ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਰਿਸ-ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਵਿਆਜ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ

ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਕਰੇਤਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਾਰਸ- ਦਿਲਚਸਪੀ. ਆਲੀਆ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦਾ

-3-

ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਬਣਿਆ। 18 ਦਸੰਬਰ, 1945 ਨੂੰ, ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬੇਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਰਜ ਕਰਾਇਆ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ 15 ਅਗਸਤ, 1945 ਨੂੰ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਾਈਨ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਦੋ ਹੋਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਹੋਰ ਜਮਾਂਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਇੱਕ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਤਿੰਨ ਭਰਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਹੋਲਡਿੰਗ ਵਿੱਚ ਅੱਧੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ-ਚੌਥਾਈ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਮੁਕੱਦਮੇ ਸੁਣਾਏ ਪਰ ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹਮੀਰਾ ਦੇ ਵਾਰਸ-ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਨੇ 17 ਅਗਸਤ, 1948 ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ 15 ਅਗਸਤ, 1945 ਨੂੰ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ: -

"ਮੇਰੀ ਖੋਜ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਤਿੰਨੋਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤ੍ਰਾਂ ਖਾਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।"

ਮੁਕੱਦਮੇ ਖਾਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ 3 ਅਗਸਤ, 1951 ਨੂੰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਜੇ. ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਅੰਤਮ ਹਿੱਸਾ ਹੈ-

"ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਸੀ ਕਿ 1 ਤਿੰਨ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਦਈ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੁਦਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।"

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਮੁਦਈ ਧਿਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਮੂਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਤਿੰਨ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਪਹਿਲਾ ਮੁਕੱਦਮਾ 28 ਅਕਤੂਬਰ, 1952 ਨੂੰ ਵੈਰੀ ਐਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੇ 28 ਅਕਤੂਬਰ, 1952 ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਅੱਧੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬੇਲਾ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ 16 ਦਸੰਬਰ, 1952 ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਚੌਥਾਈ ਹਿੱਸੇ ਦਾ। ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ 12 ਮਈ 1953 ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੌਥਾਈ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੂਟ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਕੇਸਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮੁਦਈਆਂ ਵੱਲੋਂ

ਇਹਨਾਂ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ 15 ਅਗਸਤ, 1945 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਬੀਪ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 108 ਅਧੀਨ ਮੰਨੀ ਜਾਣੀ

-4-

ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਅੰਦਰ ਸਨ। ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਡੀਅਨ ਲਿਮਿਟੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1908 ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦਾ ਲਾਭ ਵੀ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਉਠਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਕਰੇਤਾ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਾਰਸ ਹਨ, ਪਰ ਮੁੱਖ ਪਟੀਸ਼ਨ, ਜੋ ਕਿ ਹੁਣ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਸਮੇਂ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸੁਣਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ 7 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਬਾਰੇ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਰ ਗਿਆ ਪਰ ਮੌਤ ਦੀ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਬੰਧਤ ਤੱਥਾਂ ਵਾਂਗ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਤ ਦੀ ਮਿਤੀ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵਰਨਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੀਮਾ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੰਜਾਬ ਲਿਮਿਟੇਸ਼ਨ (ਕਸਟਮ) ਐਕਟ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਨਾਰਵਿਸਿਡਨਜ਼ ਦੇ ਤਹਿਤ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਹੈ। 1920, ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਜਿਸ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਮਿਤੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਘੋਸ਼ਣਾਤਮਕ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ। ਸਾਰੇ ਤਿੰਨ ਮੁਕੱਦਮੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਕ ਦੁਆਰਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ (ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸੀਮਾ ਦੀ ਪੱਟੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ। ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਸਿੱਖਿਆ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਨੇ ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲੱਭਤਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਮੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਪ੍ਰੀ-ਐਪਸ਼ਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਲਿਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਵਾਰੀਅਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਭਰਾਵਾਂ (ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ) ਅਤੇ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬੇਲਾ ਸਿੰਘ (ਦੂਜਾ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ) ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਜੇਕਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਹੋਣ। ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਸੀ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਮੁਦਈਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਵਿਦਵਾਨ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 3 ਅਗਸਤ, 1951 ਤੱਕ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਾਲ 1945 ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਿਛਲੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮੇ 28 ਅਕਤੂਬਰ, 1952 ਅਤੇ 12 ਮਈ, 1953 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਸਨ। ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਸੀਮਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 14(1) ਦੇ ਤਹਿਤ, 1945 ਤੋਂ 1951 ਤੱਕ,

-5-

ਪਿਛਲੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਏ ਸਮੇਂ ਲਈ ਭੱਤਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਐਕਟ. ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਸਮੇਂ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕੇ ਗਏ ਵਜੋਂ ਖਾਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਵਾਰੀ ਐਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਪੀਲ ਵਿਚ ਛੋਟ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਇਕ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ। 1954 ਦੀ ਰੈਗੂਲਰ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 976 ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਰੈਣ ਸਿੰਘ ਨੇ; ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਛੋਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਸੁਰੈਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੁਰੈਣ ਸਿਮਰ ਦੀ ਥਾਂ ਨਾਬਾਲਗ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਮੁਦਈਆਂ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਮੰਨ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਚੌਥਾਈ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬੇਲਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੁਨਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਹੰਸ ਰਾਜ ਸੋਢੀ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਈ ਗਈ ਮੁੱਖ ਦਲੀਲ, ਸੀਮਾ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਸੋਢੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 108 ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਨੇ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਨਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੌਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, - ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ. ਹਰਨਾਮ ਕੌਰ ਬਨਾਮ ਰਤਨਾ (1)। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮੁਦਈ ਦੇ ਇੱਕ ਕਰਮ ਸਫਗ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਉੱਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੀਪਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਚੰਦਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ, ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਨਾਲ। ਕਿ ਚੰਦਾ ਉਸ ਦਾ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਚੰਦਾ ਦਾ ਸੰਪੰਨ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ

ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ। ਹਰਨਾਮ ਕੌਰ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਹ ਸੰਕੇਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਿਸਟਰ ਸੇਢੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਮੁਦਈਆਂ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਮਿਤੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਖੋਜ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 108 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਦੁਆਰਾ

-6-

ਰੋਕੇ ਗਏ ਵਜੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 14(1) ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉੱਠਦਾ ਸੀ। ਸੀਮਾ ਐਕਟ ਦੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੀਮਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 14(1) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਭਾਗ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ:-

“(1) ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੀਮਾ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਹ ਸਮਾਂ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਮੁਦਈ ਵੱਲੋਂ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਦੀਵਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ, ਭਾਵੇਂ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਿੱਥੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਉਸੇ ਕਾਰਨ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਨੁਕਸ, ਜਾਂ ਇਸ ਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਇਸਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ।”

ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਜੋ 1945 ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਤੇ 1951 ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ, ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਨੁਕਸ ਜਾਂ ਇਸ ਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਇਸਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ।

ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਨੇ ਤਿੰਨ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਮੁਦਈਆਂ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 14(1) ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸ਼ੇਠ ਮਾਨੇਕਲਾਲ ਕਾਲੀਦਾਸ ਬਨਾਮ ਲਵਾਰ ਸ਼ਿਵਲਾਲ ਦਯਾਰਾਮ (2) ਵਿੱਚ ਬੰਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਲਿਮਿਟੇਸ਼ਨ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 14 ਵਿੱਚ "ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਨੁਕਸ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਨੁਕਸ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਉਦਾਰਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਕੇਸ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੁਦਈ ਚੰਗੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸੇ ਹੀ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕ ਹੋਰ ਸਿਵਲ ਕਾਰਵਾਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਉਸੇ ਕਾਰਨ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਚਨਚੇਤੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੀਮਾ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਤੱਥ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਬੰਬਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 4 ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ

-7-

ਨਿੱਜੀ ਫਰਮਾਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। 1930, ਜਦੋਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਸਿਵਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਇਸ 'ਤੇ ਸੱਚਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਚਿੱਟੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। ਬੰਬਈ ਬੈਂਚ ਨੇ ਹੇਮ ਚੰਦਰ ਚੌਧਰੀ ਬਨਾਮ ਕਾਲੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਨੇ ਭਾਦੁੜੀ (3) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਸਿੱਖਿਅਕ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੱਢੇ ਗਏ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 14(1) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰੀਵੀ ਕਾਉਂਸਿਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਬੰਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ। ਪ੍ਰੀਵੀ ਕਾਉਂਸਿਲ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਿਅਤ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਦਾ ਧਿਆਨ ਲਾਹੌਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹੈਰੀਜ਼, ਸੀ.ਜੇ., ਅਬਦੁਰ ਰਹਿਮਾਨ, ਜੇ., ਅਤੇ ਮਹਾਜਨ, ਜੇ., (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੀ) ਦੀ ਇੱਕ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਈ ਜੈ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੀਪਲਜ਼ ਬੈਂਕ ਆਫ ਨਾਰਦਰਨ ਇੰਡੀਆ (4)। ਸਵਾਲ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਲੈਣਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਰਿਣਦਾਤਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਦਿਵਾਲੀਆ ਵਜੋਂ ਬਿਤਾਏ ਗਏ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਸੀਮਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੀਮਾ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦਿਵਾਲੀਆਪਨ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿਵਾਲੀਆ ਹੋਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸੂਬਾਈ ਦਿਵਾਲੀਆ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਬਦੁਰ ਰਹਿਮਾਨ, ਜੇ. ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਲਿਮਿਟੇਸ਼ਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਤੇ (2) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ

ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ "ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਨੁਕਸ ਜਾਂ ਇਸ ਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨ" ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਘੇਰੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ:-

"ਸ਼ਬਦ 'ਜਾਂ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਹੋਰ ਕਾਰਨ', ਹਾਲਾਂਕਿ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਨੁਕਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪਿਛਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਈਜੂਸਡੇਮ ਜੈਨਰੀਸ ਜਾਂ ਸਮਾਨਤਾ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਜੇਕਰ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸਮੀਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਉਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨੁਕਸ ਅਜਿਹੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਦਾਲਤ ਲਈ

-8-

ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਂ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਸਾਰੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਨਣਾ ਅਸੰਭਵ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕੇ।"

ਉਸ ਨੂੰ ਨੁਕਸ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸੂਚੀ ਦੇਣੀ ਐਂਖੀ ਲੱਗੀ ਜਿਸਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਣਾਇਕ ਕੇਸਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸਨ (i) ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਚਿਤ ਛੁੱਟੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਲਿਆਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, (ii) ਜੇ ਇਹ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 80, ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ, ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, (iii) ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਸੈਕਸ਼ਨ 7, ਪੈਨਸ਼ਨ ਐਕਟ, ਅਤੇ (iv) ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕੁਲੈਕਟਰ ਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੇ ਗੈਰ-ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਲਈ ਅਸਫਲ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਮੁਦਈ ਜਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ-

"ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਮੁਦਈ ਜਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗੀ ਗਈ ਰਾਹਤ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗਲਤ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਦਈ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਤੱਥ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੈਕਸ਼ਨ 14, ਲਿਮਿਟੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।"

ਜੇ-ਸ਼ਬਦ "ਜਾਂ ਇਸ ਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨਾਂ" ਹੋਣੇ ਹਨ: "ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਨੁਕਸ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ **ejusdem generis** ਪੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਚਿਤ ਮਹੱਤਤਾ ਜੋੜਨੀ ਹੈ ਧਾਰਾ 14(1) ਦੇ ਤਹਿਤ "ਇਸ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਲਈ, ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਸੰਭਵ

ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਮੁਦਈਆਂ ਨੂੰ ਉਪਬੰਧ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕਿ ਸਿੱਖਿਅਤ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਕਿ 1951 ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਸੀ. ਦੇਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਮੁੱਖ ਨੁਕਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਨੁਕਸ ਜਾਂ ਇਸ ਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਿਹਾ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਪਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਨ, ਪਰ ਭਾਈ ਜੈ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਜੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ। ਧਾਰਾ 14(1) ਵਿਚਲੇ ਭੌਤਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਅਤੇ ਘੇਰਾ, ਭਾਵੇਂ ਤਿੰਨ

-9-

ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿਚਲੇ ਮੁਦਈਆਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁੱਢੇ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ, ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ (1) ਖਿੱਚਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਦੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ, ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕਾਰਨ ਅਜੇ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ. ਇਹ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਜਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਸੂਟ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਆਦਿ ਦੇ ਨੁਕਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਸਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤ੍ਰਾਂ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਕਾਰਨ ਰਾਹਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। . ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸੀਮਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 14(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਿਛਲੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੁਆਰਾ ਲਈ ਗਈ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਐੱਮ.ਐੱਲ. ਸੇਠੀ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ: • ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਸੁੱਧਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਉਸਨੇ ਬੰਬਈ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇੱਕ ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਕੋਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਚਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਘੇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਬੰਬਈ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਕਈ

ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜੇ ਲਾਹੌਰ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲਈ ਆਏ ਸਨ, ਆਦਰ ਦੇ ਨਾਲ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਐਮ ਐਲ ਸੇਠੀ ਨੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ 1945 ਤੋਂ 1951 ਤੱਕ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਸੀਮਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਾਹਰ ਨਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣਗੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਸਮੇਂ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਵੈਰੀ ਐਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਬੇਲੋੜਾ ਹੈ ਜੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ (ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਅਤੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਦੇਰੀ) ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ।

-10-

ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਤਿੰਨੋਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਖਾਰਜ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ।
ਐਚ.ਆਰ. ਖੰਨਾ, ਜੇ.-ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਖਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Govinder Singh

TRANSLATOR

